

Ἡ Εἰκόνα ὡς ἀνεπανάληπτο ἐκκλησιαστικὸ γεγονὸς (Σκλήρης Σταμάτης Πρεσβύτερος)

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Θεολογία και Ζωή](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Ἐδῶ ἀξίζει νὰ σταθοῦμε σὲ ἓνα ἰδιαίτερο στοιχεῖο τῆς Εἰκόνας, πὸν χρειάζεται περαιτέρω ἀνάπτυξη. Ὅπως εἶδαμε, ἡ Εἰκόνα ἐκφράζει τὴ σχέση τῆς ἱστορίας πρὸς τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐνῶ τὸ βάρος πέφτει κυρίως στὰ ἔσχατα, ὅμως, ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς σωτηρίας τοῦ εἰκονιζόμενου εἶναι ἓνας ὀρισμένος τρόπος ζωῆς καὶ σχέσεις ζωῆς ἐνδοϊστορικές. Γι' αὐτὸ ἀντικατοπτρίζεται στὴν Εἰκόνα ἡ ἐσχατολογικὴ σχέση καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς σωτηρία μὲ τὴ μορφή τῶν συγκεκριμένων ὀριακῶν γεγονότων, πὸν σφράγισαν τὴν ὑπαρξη τοῦ εἰκονιζόμενου ὅσο ζοῦσε ἀκόμη μέσα στὴν ἱστορία καὶ προσέδωσαν καὶ στὴ φθαρτὴ του φύση ὀρισμένα ἰδιώματα πὸν ἔμειναν τοῦ λοιποῦ αἰῶνια. Π.χ. βλέπουμε στὴν Εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου, ἢ στὸν φωτοστέφανό Του τὸν Σταυρό. Παρόμοια, οἱ Ἅγιοι εἰκονίζονται νὰ βαστάζουν «τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου» τους.

Αυτό σημαίνει ότι τα σωτηριώδη γεγονότα, που έλαβαν χώρα μέσα στην ιστορία, καταξιούμενα δια της σχέσεώς των προς τον Χριστό, αποκτούν και αυτά τον χαρακτήρα του μοναδικού και ανεπανάληπτου. Π.χ. ή συγκεκριμένη άσκηση του αγίου άσκητου, που έλαβε χώρα σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο, παίζει μοναδικό ρόλο στη σωτηρία του και δι' αυτής στη ζωή της Έκκλησίας, στη λατρεία, στην Εικόνα και στη δική μας σωτηρία, του καθενός ως μέλους του Σώματος. Η δε τελείωσις του αγίου είτε έν ειρήνη είτε δια μαρτυρίου είτε με όποιονδήποτε τρόπο, δηλ. ή έξοδος του από τη ζωή και ή είσοδος του στην Βασιλεία τῶν Ουρανῶν, άποτελεϊ για την Έκκλησία ένα καινούργιο και μοναδικό γεγονός, δια του όποιου όλόκληρη ή Έκκλησία προγεύεται τα έσχατα.

Άλλα και ιστορώντας την εικόνα του αγίου αυτού ή Έκκλησία και προσκυνώντας την, δημιουργεί ένα νέο γεγονός. Η πρώτην ούδέτερη χριστολογικά, σωτηριολογικά και έσχατολογικά ύλη της σανίδος ή του τοίχου πάνω στον όποιο ιστορείται ή εικόνα, προσλαμβάνει πλέον διαστάσεις καινούργιου και μοναδικού γεγονότος, γιατί μέσω αυτής κατά ιδιαίτερο τρόπο συνδέεται ή έκκλησία με την έσχατολογική ύπαρξη και προσωπικότητα του αγίου. Έτσι κατανοοῦμε αυτό που οί Πατέρες έγραφαν σε κείμενα και σε ύμνους και στον Όρο της Ζ' Οικουμενικής συνόδου, ότι δια της εικόνας του Χριστού και τῶν άγιων αγιάζεται ή κτίση.

Κατανοοῦμε, έτσι, γιατί ή Εικόνα δέν είναι για την Έκκλησία ένα σύμβολο και σκέτος τύπος, δια του όποιου άπλῶς συμβολίζεται ό άγιος. Άποτελεϊ μάλλον επίτευγμα μοναδικό της έκκλησιαστικής κοινότητος που έκφράζεται δια του άγιογράφου της, ό όποιος στην περίπτωση αυτή επέχει θέση εύαγγελιστου, με τὸ

να φανερώνει διὰ χρωμάτων καὶ σχημάτων τὴν ἰδιαίτερη ἐκκλησιαστικὴ σχέση ἁγίου-Χριστοῦ-Πατρός. Τὸ γεγονός ὅτι πρέπει νὰ φανεῖ στὴν εἰκόνα αὐτὴ ἡ σχέση προσδίδει στὴν πραγμάτωση καὶ κατασκευὴ τῆς Εἰκόνας τὴν ἔννοια προσωπικοῦ ἄθλου ἀσκήσεως καὶ πνευματικοῦ ἐπιτεύγματος τοῦ ἁγιογράφου. Πρέπει ὁ ἁγιογράφος νὰ ἐπιτύχει ὥστε κάθε νέα εἰκόνα τοῦ ἁγίου νὰ εἶναι ἕνας τρόπος νὰ ἔρχεται ἡ Ἐκκλησία σὲ σχέση μὲ τὸν ἅγιο. Ἐνῶ δηλαδὴ θὰ ἦταν δυνατό νὰ ξεχαστεῖ αὐτὴ ἡ σχέση διὰ τῆς λήθης (ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὰ ἀνθρώπινα καὶ κατὰ τοὺς Πατέρες ἀποτελεῖ πάθος μέγα), ὁ ἁγιογράφος «μνήμην ποιεῖται» τοῦ Ἁγίου ποὺ ἱστορεῖ. Ἔτσι συμμετέχει στὸν ἐκκλησιαστικὸ ἑορτασμό, κατὰ τὸν ὁποῖο ὀλόκληρη ἡ Ἐκκλησία «μνήμην ποιεῖται» τοῦ ἑορταζομένου Ἁγίου, ἀντιστεκόμενη στὴ λήθη ποὺ συνεπάγεται ἡ κτιστότητα τοῦ χρόνου. Αὐτὴ ἡ «μνήμη» δὲν εἶναι ἀπλῶς συναισθηματικὴ ἐνθύμηση, ἀλλὰ συμμετοχὴ τῆς εὐχαριστιακῆς κοινότητος στὴν «αἰώνια μνήμη», δηλ. στὴν μνήμη μὲ τὴν ὁποία ὁ αἰώνιος Θεὸς Πατὴρ θυμᾶται καὶ διακρατεῖ σὲ αἰώνια ὑπαρξὴ καὶ κοινωνία τὸν Ἅγιο, καὶ κατ' ἐπέκταση κάθε πιστό. Ἔτσι ἡ εὐχαριστιακὴ κοινότητα μὲ τὶς ἑορτές της, ποὺ ἀπαιτοῦν καὶ σχετικὴ εἰκονογράφηση, ὁδηγεῖ τὸν ἁγιογράφο στὴ δημιουργία ἑνὸς γεγονότος, τῆς νέας εἰκόνας τοῦ Ἁγίου, διὰ τῆς ὁποίας ἡ κοινότητα ἔρχεται ἐκ νέου σὲ σχέση πρὸς τὸν ἐσχατολογικὸ ἄνθρωπο, ποὺ εἶναι ὁ Ἅγιος.

Μὲ αὐτὸ συμφωνεῖ καὶ ἡ κατὰ παράδοση συνήθεια τοῦ λαοῦ μας νὰ ὀνομάζει μὲ ἰδιαίτερα ὀνόματα διάφορες εἰκόνες τῆς Παναγίας· νὰ ἀπευθύνει ἰδιαίτερη τιμὴ πρὸς κάθε μία ἀπ' αὐτὲς στὸν ἰδιαίτερο τόπο στὸν ὁποῖο βρίσκεται· νὰ σχετίζει πρὸς καθεμία ἀπ' αὐτὲς ἰδιαίτερα θαύματα, τὰ ὁποία δὲν ἀποτελοῦν παρὰ καινούργια γεγονότα μοναδικά· νὰ γράφει ἀκόμη ἰδιαίτερες ἀκολουθίες σχετικὲς πρὸς τὶς εἰδικὲς ἱστορικὲς συνθήκες, ὑπὸ τὶς ὁποῖες ἡ κάθε εἰκόνα βρέθηκε, ζωγραφίσθηκε ἢ θαυματουργήσε· νὰ τελεῖ ἐπίσης λιτανεῖες καὶ λειτουργίες σὲ ἰδιαίτερες μνήμες, ὅπως σὲ πολλὰ μοναστήρια στὸ Ἅγιο Ὄρος καὶ σὲ πολλὰ προσκυνήματα μέσα στὸν κόσμο.

Αὐτὸ ἐξηγεῖ καὶ τὸ γνήσιο βυζαντινὸ εἰκονογραφικὸ ἦθος, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο ὄχι μόνο ἕνας ἁγιογράφος δὲν ἀντέγραφε μιμητικὰ μία παλαιότερη εἰκόνα, ἀλλὰ δὲν ἀντέγραφε οὔτε καὶ τὶς ἴδιες τὶς δικές του εἰκόνες, ὅταν ξαναζωγράφιζε τὸ ἴδιο θέμα γιὰ δεύτερη, τρίτη, πολλοστὴ φορά. Ἐπειδὴ πίστευε, προφανῶς, ὅτι κάθε νέα εἰκόνα εἶναι καὶ ἕνα νέο μοναδικὸ καὶ ἀνεπανάληπτο γεγονός κοινωνίας τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν ἱστορούμενο ἅγιο.

Αὐτὸς εἶναι ὁ βαθύτερος λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο δὲν πρέπει νὰ ἔχουμε στὶς ἐκκλησίες καὶ νὰ προσκυνοῦμε εἰκόνες ποὺ εἶναι ἀπλῶς ἀναπαραγωγὲς διὰ μηχανικῶν μέσων κάποιων ἄλλων εἰκόνων, εἴτε μὲ τὴν τυπογραφία εἴτε ἀργότερα μὲ τοὺς computers. Ἐξίσου ὅμως δὲν εἶναι σωστὸ νὰ ζωγραφίζουμε εἰκόνες διὰ μηχανικῆς

άντιγραφής παλαιότερων πρωτοτύπων, χωρίς δηλαδή ὁ άγιογράφος νά ἔχει μπεῖ στον κόπο νά συμμετάσχει στο ἑκκλησιαστικό γεγονός μέ τόν δικό του μοναδικό άθλο καί τήν άσκηση.

Δυστυχώς, σέ μεταγενέστερα χρόνια χάθηκε αὐτό τὸ αἰσθητήριο καί τὸ ὀρθόδοξο ἦθος διολίσθησε πρὸς μία αντίληψη ὅτι πρέπει νά ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἴδιο άκριβῶς σχέδιο, μέ τὰ ἴδια άκριβῶς χρώματα, χωρίς προσωπική μετοχή τοῦ άγιογράφου. Ἔστω κι ἂν οἱ άλλοιώσεις αὐτὲς ὀφείλονται καί σέ ἐξωτερικούς ἱστορικούς καί οἰκονομικοκοινωνικούς λόγους, ὑπάρχει άναμφισβήτητα καί θεολογική ἐξήγηση τοῦ γεγονότος. Πρόκειται δηλαδή γιὰ άλλοίωση τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας, κατὰ τὴν ὁποία, σέ παλαιότερες μὲν ἐποχές, σημασία εἶχε ἡ σχέση τῆς κοινότητος πρὸς τόν Χριστὸ καί ἄρα τοῦ κάθε πιστοῦ μέλους πρὸς τὴν κοινότητα, σχέση ἡ ὁποία ἐκφραζόταν κατ' ἐξοχὴν διὰ τῆς θείας εὐχαριστίας. Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, οἱ μεγάλοι Πατέρες χαρακτηρίζουν τὴν προσκύνηση τῶν εἰκόνων ὡς ἔκφραση λατρείας σχετικῆς, δηλαδή λατρείας ἡ ὁποία διὰ μέσου τῆς Εἰκόνας σχετίζει τὸν πιστὸ καί τὴν κοινότητα πρὸς τὸν ἅγιο ἢ τὸν Χριστὸ καί τελικὰ τὸν Θεὸ Πατέρα. Σέ μεταγενέστερες, ὅμως, ἐποχές, λόγω άτονήσεως τοῦ εὐχαριστιακοῦ βιώματος, τῆς εὐχαριστιακῆς θεολογίας καί τῆς αἰσθήσεως τῆς μοναδικότητος τῶν γεγονότων καί σχέσεων, οἱ ὁποῖες συνάπτονται μέσα στο εὐχαριστιακὸ πλαίσιο, δόθηκε πρωτεύων ρόλος σέ ἄλλα στοιχεῖα τῆς Εἰκόνας, ὅπως ὁ συμβολισμὸς, ἡ ἠθικὴ διδασκαλία, ἡ ψυχολογικὴ ἔκφραση κτλ.

Ἐδῶ πρέπει νά κάνουμε μία παρένθεση, γιὰ νά τονίσουμε ὅτι ἡ ἔλευθερία τῶν βυζαντινῶν ἔναντι τῶν μεταβυζαντινῶν δὲν ὑπογραμμίζεται ἐδῶ ὡς καλλιτεχνικὴ ἄρετὴ καί ἰκανότητα ἀλλὰ ὡς ὀρθοδοξία, μέ τὴν ἔννοια τῆς ὀρθῆς δόξης περὶ τοῦ ἁγίου καί τῆς εἰκόνας του καί τῆς ὀρθῆς δοξολογίας τοῦ ἁγίου διὰ τῆς εἰκόνας του. Δηλαδή μᾶς άπασχολεῖ τὸ θέμα ἀπὸ τὴν ἄποψη ἔντοπίσεως τοῦ ὀρθοδόξου θεολογικοῦ κριτηρίου καί ὄχι ἀπὸ τὴν ἄποψη αἰσθητικῆς ἀξιολογήσεως καί συγκρίσεως διαφόρων ἐποχῶν τῆς άγιογραφίας μεταξὺ των. Τὸ ὀρθόδοξο κριτήριο μᾶς προφυλάσσει ἀπὸ διολισθήσεις πρὸς αἰρετικὲς παρεκκλίσεις ἀπὸ τὸ ὀρθόδοξο δόγμα περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ, περὶ τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας μας καί περὶ τοῦ εἰκονισμοῦ ὅλων αὐτῶν στὶς ὀρθόδοξες εἰκόνες.

Ἄλλὰ μέ τὴν ὀλοκλήρωση αὐτῆς τῆς θεολογικῆς ἐρμηνείας διαγράφηκαν ἤδη καί τὰ στοιχεῖα μιᾶς ἐπανεξετάσεως τῆς Εἰκόνας στὶς ἡμέρες μας καί κάποιας προτάσεως εἰκονογραφικῆς διδασκτικῆς μεθόδου πρὸς άποκατάσταση τῆς γνήσιας εἰκονογραφικῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως, ἀπ' τὴν ὁποία πολλὲς φορές ἐκπίπτουμε στὰ νεότερα χρόνια.

Πηγή: agiazoni.gr